

მართლმსაჯულების ურთიერთობა საზოგადოებასთან: დიალოგი თუ დაპირისპირება?*

ლია შატბერაშვილი

თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის სამეცნიერო კვლევებისა და ინტერნაციონალიზაციის სამსახურის ექსპერტი

შესავალი

„Justice should not only be done, but should manifestly and undoubtedly be seen to be done.“¹

ეს სიტყვები 100 წლის წინ ინგლისის მთავარმა მოსამართლემ ჰიუარტმა (Lord Chief Justice Hewart) კონკრეტულ სასამართლო საქმის გარემოებებთან დაკავშირებით თქვა. მართლმსაჯულება არა მხოლოდ კანონიერად და ობიექტურად უნდა ხორციელდებოდეს, არამედ ასეთადაც უნდა აღიქმებოდეს საზოგადოების მიერ. ამ გამოთნაქვამის ციტირება დღემდე ხდება, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ პრობლემის აქტუალობა დღესაც არ დაკარგულა. პრობლემა კი შეეხება ურთიერთობებს სასამართლოსა და საზოგადოებას შორის, რომელიც, როგორც ჩანს, აშკარად არაა იდეალური. რა განსაზღვრავს საზოგადოებაში მართლმსაჯულების მიმართ ნდობის არსებობა-არარსებობას? რისი თქმა შე-

უძლია მოსამართლეს საჯარო სივრცეში? შეუძლია მოსამართლეს, თავი დაიცვას სასამართლოს გზით თავისი აზრის თავისუფალი გამოხატვის უფლების შეზღუდვის გამო? რა განაპირობებს სასამართლოსა და მედიებს შორის დაძაბულობის არსებობას? ახდენს თუ არა საზოგადოებრივი აზრი გავლენას სასამართლო პროცესების მიმდინარეობასა და მოსამართლის მიერ გადაწყვეტილების მიღებაზე? ეს თემები განხილულია მრავალი ევროპელი თუ ამერიკელი მეცნიერის ნაშრომში, თუმცა, თავად მეცნიერთა აზრით, ჯერ კიდევ არასაკმარისად, რადგან ამ პრობლემის სრულფასოვანი ანალიზისთვის აუცილებელია ერთიანი, ინტერდისციპლინური მიდგომა, რომელიც უნდა მოიცავდეს მედიების, კომუნიკაციის მეცნიერების, ფსიქოლოგიის, სოციოლოგიისა და იურიდიული მეცნიერებების ასპექტებს². ამ ნაშრომის მიზანი არ არის მოცემული პრობლემატიკის ღრმა მეცნიერული ანა-

* სტატია არის ლადო ჭანტურიას საიუბილეო კრებულში (ლადო ჭანტურია 60, თსუ, თბილისი 2023) გამოქვეყნებული სტატიის განახლებული ვერსია.

¹ The origins of “Justice must be seen to be done” (barandbench.com) (წვდომა 01.08.2024).

² Sandra Pöschl, Nicola Döring, Der Einfluss von Medien auf Gerichtsverfahren - Ein Forschungsüberblick aus

kommunikationswissenschaftlicher und psychologischer Perspektive, in: Frank Fechner (Hrsg.), Zeugenbeeinflussung durch Medien - Philosophische, psychologische und juristische Gedanken zu einem Aspekt der „Litigation-PR“, Medienrechtliche Schriften, Band 9, Münster 2012, 112: <https://d-nb.info/102380347X/34> (წვდომა 01.08.2024).

ლიზი, ის მიეძღვნება მხოლოდ ზემოთ დასახელებული საკითხების მიმოხილვას არსებული მიდგომებისა და მოცემულობების საფუძველზე.

1. მოსამართლე – საკრალური პროფესია?

1.1 აქვს თუ არა მოსამართლეს გამოხატვის თავისუფლება? არსებული წარმოდგენები

მოსამართლის პროფესიის მიმართ სათუთი და, იმავდროულად, ძალიან მაღალი მოთხოვნების მქონე დამოკიდებულება ჩამოყალიბდა. ეს გასაგებიცაა, თუ გავითვალისწინებთ მართლმსაჯულების განსაკუთრებულ როლს, რომელიც მონოდებულია, დაამკვიდროს სამართლიანობა, დაიცვას ადამიანის უფლებები ყოველგვარი დარღვევებისგან, უზრუნველყოს კანონიერების დაცვა და ამით საბოლოო ჯამში თავად სამართლებრივი სახელმწიფოს არსებობა.³ ფაქტობრივად, მოსამართლე მონოდებულია, დაამყაროს სამოქალაქო მშვიდობა და სამართლიანობა, და ამით ხელი შეუწყოს თავად სახელმწიფოს არსებობის გამყარებას. ამ ამოცანების შესასრულებლად აუცილებელია მოსამართლის ძლიერი და დამოუკიდებელი პოზიციის არსებობა, რათა მან მიიღოს ისეთი გადაწყვეტილებებიც, რომლებმაც შესაძლოა, არ მოიპოვონ საზოგადოების მონონება.⁴ იმავდროულად, მოსამართლის განსაკუთრებული სტატუსისა და თავისი საქმიანობის უკიდურესი მნიშვნელობის გამო მას საზოგადოებაში ლამის საკრალური შარავანდედი მიუჩინეს და ჩვეულებრივი ადამიანური თვისებებისგან განწმენდილ სიმბოლოდ წარმოიდგინეს. მოსამართლის მიერ საჯაროდ აზრის გამო-

თქმა და, მით უმეტეს, საჯარო დისკუსიებში მონაწილეობა დღესაც დაუშვებლად და მის პროფესიასთან შეუთავსებლად მიიჩნევა.

1.2 რას ამბობს ევროპულ მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭო (CCJE)?

საბჭო თავის 2022 წლის 2 დეკემბრის N 25 მოსაზრებაში⁵ ადასტურებს, რომ მოსამართლეები სარგებლობენ აზრის გამოთქმის თავისუფლების უფლებით ისევე, როგორც ყველა სხვა მოქალაქე, თუმცა – ისევე, როგორც სახელმწიფოს სამსახურში მყოფ ყველა მოხელეს – მათ ეკისრებათ განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა, მათი პროფესიული საქმიანობიდან გამომდინარე, ინფორმაციის გავრცელებასთან დაკავშირებით. CCJE-ს მიაჩნია, რომ მოსამართლეებმა თავი უნდა შეიკავონ, საკუთარი შეხედულებებისა და მოსაზრებების გამოთქმისგან, თუ ამით შეიძლება საფრთხე შეექმნას მათ დამოუკიდებლობას, მიუკერძოებლობას, მათ თანამდებრივ ღირსებას, ან საფრთხე შეუქმნას სასამართლო ხელისუფლების ავტორიტეტს.⁶

იმავდროულად, CCJE ხაზს უსვამს, რომ ყველა მოსამართლე ვალდებულია, იმუშაოს სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობისა და კონსტიტუციური წესრიგის დასაცავად, როდესაც საფრთხე ემუქრება დემოკრატიას ან კანონის უზენაესობას, მათ შორის პოლიტიკურად მგრძობიარე საკითხებზე. ამ პრობლემების ირგვლივ მსჯელობა, ასევე საერთაშორისო ასპარეზზე, მათ ვალდებულებასაც კი წარმოადგენს.⁷

დოკუმენტში ასევე ხაზგასმულია მოსაზრება, რომ ცალკეულ მოსამართლეს – ისევე რო-

³ Consultative Council of European judges, "Magna Carta of judges' CCJE (2010)3, 17 November 2010, § 1; ECtHR, *Harabin v. Slovakia*, 20 November 2012, Para 133.

⁴ *Hildur Hjörvar*, Judges as Rightsholders, in: Liber amicorum Robert Spano, 2022, 327; ასევე: *Bertram Schmitt*, Der mediale Druck auf die Rechtsprechung hat zugenommen. Auch Richter sind für einen Applaus empfänglich, *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 13. Oktober 2011, 44. Jahrg., 221.

⁵ CCJE Opinion No. 25 (2022) on freedom of expression of judges, 1680a973ef (coe.int) (წვდომა 01.08.2024).

⁶ იხ. ასევე კვლევა: *თამთა კახიძე, მაგდა ჯიმშელიძე-ლი, ივანე ჩიტაშვილი*, მოსამართლეთა გამოხატვის თავისუფლების ფარგლები, USAID, 2021, მე-6 და მომდევნო გვერდები:

https://www.transparency.ge/sites/default/files/mosamartleta_gamoxatvis_parglebi_1.pdf (წვდომა 01.08.2024).

⁷ CCJE Opinion No. 25 (2022) on freedom of expression of judges 1680a973ef (coe.int) N 46, N 48. (წვდომა 01.08.2024).

გორც იუსტიციის საბჭოებსა და მოსამართლეთა გაერთიანებებს – ეკისრებათ ეთიკური მოვალეობა, აუხსნან საზოგადოებას სასამართლო სისტემის ფუნქციონირებისა და მისი ღირებულებების შესახებ, რათა ხელი შეუწყონ და გაზარდონ საზოგადოების ნდობა სასამართლოს მიმართ.⁸

რისკების თავიდან აცილების მიზნით, CCJE რეკომენდაციას უწევს სასამართლო ხელისუფლებასა და მოსამართლეთა გაერთიანებებს, ადეკვატურად მოამზადონ მოსამართლეები მედიასა და სოციალურ ქსელებში კომუნიკაციისთვის, შეიმუშაონ წესები მოსამართლეთა გამოხატვის თავისუფლების ფარგლებისა და მათი განხორციელების შეზღუდვის შესახებ.⁹

როგორც ვხედავთ, CCJE მოიაზრებს თანამედროვე მოსამართლეს, ერთი მხრივ, როგორც თავისი პროფესიის ერთგულ და მიუკერძოებელ განმახორციელებელსა და ლოიალურ მოხელეს, მეორე მხრივ კი, როგორც საზოგადოების აქტიურ წევრს, რომელიც ჩართულია მართლმსაჯულების საჭირობო საკითხების საჯარო განხილვაში.

1.3 რას ამბობს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო?

აღსანიშნავია, რომ სტრასბურგის სასამართლოს პრაქტიკაში აშკარად მოიმატა მოსამართლის დამოუკიდებლობასთან დაკავშირებულმა საქმეებმა და, შესაბამისად, საქმეებმა, რომლებშიც განმცხადებლები თავად მოსამართლეები არიან.¹⁰

სტრასბურგის სასამართლო მუდმივად ხაზს უსვამს მართლმსაჯულების განსაკუთრებულ ბუნებასა და მის განსაკუთრებულ როლს სახელმწიფოში. დამოუკიდებელი სასამართლო გა-

დამწყვეტი ძალაა ხელისუფლების კონტროლისთვისა და ადამიანის უფლებების დაცვისთვის.¹¹

საინტერესოა იმ პროცესის განხილვა, რომელიც წინ უძღოდა სტრასბურგის სასამართლოს მიერ მოსამართლეთა სარჩელების მიღებას, რომლებიც ითხოვდნენ მათი დამოუკიდებლობის დაცვას კონვენციის მე-6 მუხლის საფუძველზე, მათ შორის მოსამართლის გამოხატვის უფლების შეზღუდვის გამო.

1.3.1 სასამართლოსადმი წვდომის საკითხი

კერძოდ, საჯარო მოხელეების, მათ შორის მოსამართლეების, სასამართლოსთან წვდომის უფლება განსაკუთრებით რთული საკითხია სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში. სირთულე მდგომარეობდა იმ საკითხის გადაწყვეტაში, შეიძლება თუ არა დავა თანამდებობის პირებსა და მთავრობას შორის კლასიფიცირებული იყოს, როგორც სამოქალაქო ხასიათის და, შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 6 I მუხლს დაექვემდებაროს. საკმაოდ დიდი დრო დასჭირდა სტრასბურგის სასამართლოს, ამ კითხვაზე დადებითი პასუხის გაცემამდე. ადრინდელ სასამართლო პრაქტიკაში ძირითადი პრინციპი იყო, რომ დავები, რომლებიც დაკავშირებულია საჯარო მოხელეთა – ე. ი., ასევე მოსამართლეთა – შრომით ურთიერთობებთან და მათ სტატუსთან, არ ექვემდებარებოდა ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენციის 6 I მუხლის დაცვის სფეროს. ამიტომ სასამართლომ არ დააკმაყოფილა მთელი რიგი დავები, რომლებშიც საჯარო მოხელეები, და მათ შორის მოსამართლეები ჩიოდნენ, რომ შელახული იყო მათი უფლება სამართლიან სასამართლოზე, კონვენციის მე-6 მუხლის შესაბამისად.

⁸ იქვე, N 63 – N 65.

⁹ იქვე, N 67.

¹⁰ R. Spano, The Rule of Law as the Lodestar of the European Convention on Human Rights: The Strasbourg Court and the Independence of the Judiciary, (2021) 27 European Law Journal 1-17, The rule of law as the lodestar of

the European Convention on Human Rights: The Strasbourg Court and the independence of the judiciary - Spano - 2021 - European Law Journal - Wiley Online Library (წვდომა 01.08.2024).

¹¹ Hildur Hjörvar, Judges as Rightsholders, in: Liber amicorum Robert Spano, 2022, 328.

თავის შემდგომ პრაქტიკაში, ესკელინენის საქმეში - *Vilho Eskelinen ფინეთის წინააღმდეგ*¹² - სასამართლომ დაადგინა ფუნქციური კრიტერიუმები, რომელთა მიხედვით შესაძლებელი ხდებოდა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 6 I მუხლი გავრცელებულიყო თანამდებობის პირსა და სახელმწიფოს შორის დავის მიმართ. თუმცა, იმავე კრიტერიუმებით ასევე შესაძლებელი იყო დავების დაკმაყოფილების გამორიცხვა იმ შემთხვევებში, თუ სახელმწიფო კუმულაციურად ასრულებდა ორ პირობას: პირველი - მან უნდა აჩვენოს, რომ ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად საჯარო მოსამსახურის უფლება მიემართა სასამართლოსთვის და დაეწყო დავა აღნიშნულ საკითხზე პირდაპირ იყო გამორიცხული, და მეორე - რომ ეს გამორიცხვა გამართლებული იყო ობიექტური მიზეზებით, სახელმწიფოს ინტერესებიდან გამომდინარე.

ამ ახალმა მიდგომამ გზა გაუხსნა საჯარო მოხელეებს, და მათ შორის მოსამართლეებსაც, რათა თავიანთი დამოუკიდებლობის ხელყოფის შემთხვევაში მიმართონ სტრასბურგის სასამართლოს¹³ და ისარგებლონ კონვენციის 6 I მუხლის დაცვით.

მოგვიანებით ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ თავის პრაქტიკაში ესკელინენის ტესტის გამოყენება მოსამართლეების მიმართ კიდევ უფრო განავითარა იმ მიმართულებით, რომ მან მოცემული სახელმწიფოსთვის კიდევ უფრო გაართულა ორივე კრიტერიუმის შესრულების წინაპირობები. ესკელინენის ტესტის პირველი კრიტერიუმის მიხედვით, ქვეყანაში საჯარო მოხელეთათვის, ან პროფესიების გარკვეული ჯგუფისთვის მკაფიოდ უნდა იყოს აკრძალული წვდომა სასამართლოსადმი. *ოლუჩის* საქმეში ხორვატიის წინააღმდეგ¹⁴, ასევე მოგვიანებით *ვოლკოვის* საქმეში უკრაინის წინააღმდეგ¹⁵ სასამართლომ წინა პრაქტიკისგან

განსხვავებით, დაადგინა, რომ მხოლოდ ის გარემოება, რომ კომპეტენტური ეროვნული ორგანოს გადაწყვეტილების შემდგომი გადამოწმება სასამართლოს მიერ არსებული კანონმდებლობით გამორიცხულია, მაინც არ ნიშნავს იმას, რომ ეროვნული კანონმდებლობა ცალსახად კრძალავს სასამართლო განხილვის უფლებას. ორივე შემთხვევაში სასამართლო არ დაკმაყოფილდა საკანონმდებლო რეგულაციის არსებობით და განიხილა იუსტიციის საბჭოს მიერ დისციპლინური დევნის საკითხის განხილვა როგორც კონტრადიქტორული წარმოება, რომელიც მტკიცებულებების წარმოდგენას, ცალკეულ შემთხვევაში კი მოსამართლეების მოსმენასაც მოიცავს და იგი სასამართლო წარმოებას გაუთანაბრა. შედეგად, ესკელინენის პირველი კრიტერიუმი - კანონმდებლობით სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების აკრძალვა - შესრულებულად არ ჩაითვალა. ასევე შემდგომ ორ საქმეში - *სტურუა საქართველოს წინააღმდეგ*¹⁶ და *დი ჯოვანი იტალიის წინააღმდეგ*¹⁷ - სასამართლომ ჩათვალა, რომ ქართული და იტალიური საბჭოები მოქმედებდნენ როგორც სასამართლოები და, შესაბამისად, ეს იმას ნიშნავდა, რომ სასამართლოს უფლება პირველი კრიტერიუმის შესაბამისად გამორიცხული არ იყო. ეს იმას ნიშნავს, რომ სასამართლომ ესკელინენის ტესტის პირველი კრიტერიუმის გამოყენებისას წმინდა ფორმალური მიდგომა მატერიალური ანალიზით შეცვალა და ამით საგძნობლად გაურთულა მოპასუხე სახელმწიფოს ამ კრიტერიუმის შესრულება.

თავის შემდგომ პრაქტიკაში, განსაკუთრებით ორ საქმეში თურქეთის წინააღმდეგ¹⁸ - *ბილგენი თურქეთის წინააღმდეგ* და *ემინაგაოღლუ თურქეთის წინააღმდეგ*¹⁹ - სასამართლომ კიდევ უფრო განავითარა ესკელინენის ტესტის განმარტება.

¹² ECtHR, *Vilho Eskelinen and others v. Finland* [CC], 19 April 2007, § 62.

¹³ ECtHR, *Vilho Eskelinen and others v. Finland* [CC], 19 April 2007.

¹⁴ ECtHR *Olujic v Croatia* 22330/05 5 February 2009, § 37–43.

¹⁵ ECtHR, *Oleksandr Volkov v. Ukraine*, 9 January 2013.

¹⁶ ECtHR, *Sturua v. Georgia*, 27 April 2017.

¹⁷ ECtHR, *Di Giovanni c. Italie*, 9 December 2013.

¹⁸ *Eminağaoğlu v Turkey and Bilgen v Turkey* (Strasbourg Observers, 1 April 2021).

¹⁹ *Mathew Leloup*, Not Just a Simple Civil Servant: The Right of Access to a Court of Judges in the Recent Case Law of the ECtHR, in: *European Convention on Human Rights. Law Review* 4 (2023), 28; ECtHR, *Bilgen v Turkey*, 09 June 2021; ECtHR, *Eminağaoğlu v Turkey* 76521/12, 9 March 2021.

Bilgen-ის შემთხვევაში, იუსტიციის საბჭომ განამწესა მოსამართლე თავისი სამუშაო ადგილიდან მოშორებულ და უფრო დაბალი კატეგორიის სასამართლოში მისი თანხმობის გარეშე, *Eminağaoğlu-ს* შემთხვევაში იუსტიციის საბჭომ მოსამართლეს დისციპლინური სანქციები დაუწესა მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე დავებთან დაკავშირებით მის მიერ კრიტიკული მოსაზრებების გამოთქმის გამო. ორივე შემთხვევაში საკითხი იდგა იმგვარად, რომ საფრთხე ექმნებოდა მათი დამოუკიდებლობის ხარისხს. ორივე შემთხვევაში მოსამართლეებს არ ჰქონდათ საშუალება, მიემართათ სასამართლოსადმი თავიანთი უფლების დასაცავად, რადგან თურქეთის კონსტიტუცია ცალსახად კრძალავდა იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილების გასაჩივრებას.

ამ, უდავოდ ძალზე საინტერესო და გზამკვლევ გადაწყვეტილებებს, სამწუხაროდ, ვერ განვიხილავთ დანვრილებით ამ სტატიის ფარგლებში, მაგრამ ვეცდებით წარმოვაჩინოთ, როგორ შეიცვალა სასამართლოს მიდგომა მსგავსი საკითხებისადმი და რა ტენდენციები იკვეთება ამ მიდგომის შედეგად მომჩივანი მოსამართლეებისთვის.²⁰

პირველ რიგში, გასარკვევი იყო, შესრულებულია თუ არა ესკელინენის ტესტის პირველი კრიტერიუმი – ანუ არის თუ არა სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობით სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება ცალსახად გამორიცხული მოსამართლეთათვის. თურქეთის კონსტიტუციით განსაზღვრულია, რომ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილებები არ არის გადამოწმებადი სხვა ინსტიტუციების მიერ, თავად საბჭოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესი არ ითვალისწინებს კონტრადიქტორულ წარმოებას და, შესაბამისად, მის მიერ ჩატარებული პროცედურები ვერ გაიგივდება სასამართლო წარმოებასთან. შედეგად, სტრასბურგის სასამართლომ დაადგინა, რომ პირველი კრიტერიუმი შესრულებული იყო.

შემდგომი ამოცანა იყო მეორე კრიტერიუმის არსებობის დადგენა – ანუ იყო თუ არა სახელმწიფოს მიერ სასამართლოსადმი წვდომის აკრძალვა გამართლებული სახელმწიფოს ინტერესებიდან გამომდინარე.

აქ სასამართლომ თავის დასაბუთებაში იმსჯელა იმის თაობაზე, თუ რა განსხვავებაა ჩვეულებრივ მოხელესა, მაგალითად, საგადასახადო სამსახურის მაღალი რანგის ჩინოსანსა²¹ და მოსამართლეს შორის. სასამართლო განმარტავს, რომ მოხელესა და აღმასრულებელ ხელისუფლებას შორის არსებული ურთიერთობა გულისხმობს მოხელის დამოკიდებულებას ხელისუფლებაზე და მის მიმართ განსაკუთრებული ლოიალობის არსებობას. გარკვეულწილად, მოხელე ხელისუფლებას წარმოადგენს საზოგადოებასთან ურთიერთობაში და მისი განსაკუთრებული ნდობით უნდა სარგებლობდეს. განსხვავებულია მოსამართლის პოზიცია: იგი დამოუკიდებელია აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლებებისგან, იგი მხოლოდ კანონს, სამართალსა და დემოკრატიის პრინციპებს ექვემდებარება. მისი ფუნქცია, სწორედ რომ ხელისუფლების მიერ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების გაკონტროლებაა და, შესაბამისად, იგი დისტანცირებული უნდა იყოს აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლებებისგან, რათა ობიექტურად განახორციელოს თავისი საქმიანობა. შესაბამისად, სასამართლომ ჩათვალა, რომ კონვენციის მე-6 მუხლის დაცვისგან მოსამართლეთა გამორიცხვა ხელისუფლების მიმართ თავიანთი განსაკუთრებული ლოიალობისა და ნდობითი ურთიერთობის გამო, გამართლებული არ არის და არც სახელმწიფოს ინტერესებს შეესაბამება. შედეგად დადგინდა, რომ ესკელინენის მეორე კრიტერიუმი შესრულებული არ იყო და საქმე მიღებულ იქნა განსახილველად.

თავის შემდგომ პრაქტიკაში მოსამართლეთა სარჩელების დასაშვებობის საკითხების განხილვისას სასამართლო უფრო შორს წავიდა და

²⁰ იხ. უფრო ვრცლად *Mathew Leloup, Not Just a Simple Civil Servant: The Right of Access to a Court of Judges in the Recent Case Law of the ECtHR*, in: *European Convention on Human Rights. Law Review* 4 (2023), 28-32.

²¹ ECtHR, *Spūlis and Vaškevičs v Latvia* 2631/10 and 12253/10, (18 November 2014).

მოსამართლეთა პოზიცია კიდევ უფრო გააძლიერა. *Broda und Bojara*-ს საქმეში პოლონეთის წინააღმდეგ, *Gumenjuk*-ის საქმეში უკრაინის წინააღმდეგ და შემდგომ *Loquifer*-ის საქმეში ბელგიის წინააღმდეგ სასამართლომ მართალია ნაწილობრივ განიხილა პირველი კრიტიკერიუმის არსებობა, მაგრამ ამ ნაწილში დასკვნის გაკეთების გარეშე განაცხადა, რომ არც აქვს მნიშვნელობა, არის თუ არა შესრულებული პირველი კრიტიკერიუმი, რადგან ცხადია, რომ მეორე კრიტიკერიუმი – სწორედ იმიტომ, რომ საქმე გვაქვს მოსამართლეთა – შესრულებული არ იქნება და საქმეები წარმოებაში მიიღო.

როგორც ვხედავთ, სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპების დანერგვისა და გაძლიერების მზარდი მნიშვნელობის და ამ კუთხით არსებული გამოწვევების გამო, სასამართლო სულ უფრო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის საკითხებს და თავის პრაქტიკაში სულ უფრო მეტ შესაძლებლობას აძლევს მოსამართლეთს, დაიცვან თავიანთი უფლებები საერთაშორისო მართლმსაჯულების დონეზე.

1.3.2 მოსამართლეთა სარჩელების მატერიალური განხილვის შედეგები. რას ამბობს სასამართლო მოსამართლის თავისუფალი აზრის გამოთქმის უფლებაზე

როგორც ზემოთ დავრწმუნდით, სასამართლომ საკმაო მოქნილობა გამოიჩინა, რათა უზრუნველყო მოსამართლის პროცესუალური უფლებები მოსამართლეთა სარჩელების მატერიალურ-სამართლებრივი განხილვის შემთხვევაშიც, მან ახლებური მიდგომა შეიმუშავა და ახალი პრინციპები ჩამოაყალიბა.

გამოხატვის თავისუფლების, როგორც მატერიალური უფლების, განხილვისას აზრის გამოთქმის სანქციონირების დასაშვებობის შეფასების დროს სასამართლო, პირველ რიგში, ითვალისწინებს მოსამართლის თვალსაზრისს. სა-

სამართლო ამკარად აცნობიერებს ამგვარი საქმეების მნიშვნელობის ზრდას არა მხოლოდ ცალკეული მოსამართლის, არამედ საზოგადოებისთვისაც, რომელსაც ისინი ემსახურებიან. სასამართლო სულ და უფრო ხშირად განიხილავს მოსამართლეთა მიმართ დისციპლინური ზომების დაწესებას მართლმსაჯულების ამოცანის ზოგად კონტექსტში და ადგენს მათი გარე გავლენებისგან დაცვის აუცილებლობას.²²

იმავედროულად, სასამართლომ თავის პრაქტიკაში მრავალჯერ აღნიშნა, რომ სასამართლო სისტემის წარმომადგენლების მხრიდან გამართლებულია ლოიალურობისა და კონფიდენციალურობის მოლოდინი სისტემის მიმართ, ისევე როგორც, ეს მოქმედებს საჯარო მოხელეების შემთხვევაში, როდესაც ვსაუბრობთ მოხელის კონფიდენციალურობისა და ლოიალურობის ვალდებულებაზე დამსაქმებლის მიმართ. ამიტომ ლეგიტიმურად შეიძლება ჩაითვალოს სახელმწიფოს მხრიდან მოსამართლეთა მსგავსი ვალდებულების დაკისრება.²³ როგორც სასამართლო საქმეში ფოგტი გერმანიის წინააღმდეგ დაადგინა, სახელმწიფოს მიერ კონფიდენციალურობის მოვალეობის დაკისრება თანამდებობის პირებისთვის, მათი სტატუსიდან გამომდინარე, შესაძლოა, ლეგიტიმური იყოს.

მოსამართლეთა სარჩელები, ძირითადად, კონვენციის მე-8 (პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლება) და მე-10 (გამოხატვის თავისუფლება)²⁴ მუხლებს ეხება. ჩვენი მიზნებისთვის საინტერესოა შემთხვევები, როდესაც საქმე ეხება მოსამართლის გამოხატვის უფლების შეზღუდვას, როგორც კონკრეტულ სასამართლო პროცესთან დაკავშირებით, ასევე მისი კონკრეტული საქმიანობისგან დამოუკიდებლად, როდესაც იგი მონაწილეობას იღებს საჯარო დისკუსიაში.

პირველ შემთხვევაში, როდესაც საქმე გვაქვს კონკრეტულ სასამართლო დავასთან, მოსამართლეს აქვს თავის დამოუკიდებლობის ფარგლებში პრაქტიკულად შეუზღუდავი გამოხატვის უფლება, როდესაც იგი გადაწყვეტილებას

²² *Hjörvar*, (სქოლიო 10), 340.

²³ ECtHR, *Vogt v. Germany*, § 53, ასევე ECcHR, *Kudeshkina v. Russia*, §§ 85-97, ასევე ECtHR, *Baka v. Hungary*, § 164.

²⁴ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_kat. (წვდომა 01.08.2024).

იღებს ან გადანყვეტილების დასაბუთებას წერს. შესაბამისად, პროცესის ფარგლებში მოსამართლის მიერ გამოთქმული მოსაზრების გამო მისგან პასუხის მოთხოვნა პრაქტიკულად გამორიცხულია. თუმცა არსებობს რამდენიმე საქმე, მათ შორის *De Carvalho Basso-ს*²⁵ საქმე პორტუგალიის წინააღმდეგ²⁶, როდესაც სასამართლომ ყურადღება მიაქცია სასამართლო პროცესის კონკრეტულ გარემოებებს და ხაზი გაუსვა მოსამართლის დისკრეციის საზღვრების არსებობას, როდესაც საქმე დავის მონაწილის პირადი ინფორმაციის გასაჯაროებას ეხება. სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოსამართლის გამონათქვამები, რომელსაც ის აკეთებს სამოსამართლო ფუნქციების განხორციელებისას, საბოლოო ჯამში, ცალკეული მოსამართლის გამონათქვამი კი არაა, არამედ მართლმსაჯულების აზრს წარმოადგენს, და ამიტომ არის ძალზე მნიშვნელოვანი, რომ მოსამართლეებმა მართლმსაჯულების განხორციელებისას შეინარჩუნონ მიუკერძოებლობის პრინციპი და მაქსიმალურად სცენ პატივი მხარეთა ინტერესებს, რომელიც შეიძლება შეილახოს სასამართლოს პროცესზე გაჟღერებული ინფორმაციების შედეგად.

რაც შეეხება სასამართლოს ფარგლებს გარეთ მოსამართლის მიერ საჯარო სივრცეში აზრის გამოთქმის უფლებას, საქმეებში: *Wille vs. Liechtenstein*²⁷, ასევე *Baka vs. Hungary*²⁸ სასამართლომ ადგენს, რომ მოსამართლეს აქვს უფლება, მიიღოს მონაწილეობა საჯარო დებატებში, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ეს დებატები მწვავე პოლიტიკურ ხასიათს ატარებს.²⁹ სასამართლო

ასკვნის, რომ გარკვეულ საკითხებთან დაკავშირებით მოსამართლის მონაწილეობა საჯარო დისკუსიაში მისი არა მხოლოდ უფლება, არამედ ვალდებულებაც არის, თუ ეს საკითხები მართლმსაჯულების გამონათქვამებს, სამართლის რეფორმებს, ან სასამართლო სისტემის ფუნქციონირების პრობლემებს ეხება.

კუდეშკინას საქმეში რუსეთის წინააღმდეგ³⁰ მოსამართლე კუდეშკინამ კრიტიკული მოსაზრებები გამოთქვა პრესაში რუსული მართლმსაჯულების მიმართ, რის გამო ის გაათავისუფლეს თანამდებობიდან და აუკრძალეს მოსამართლეობა. სასამართლომ დაადგინა, რომ, მოხელის ლოიალურობის ვალდებულების მიუხედავად, მოცემულ შემთხვევაში მომჩივანი უფლებამოსილი იყო, საზოგადოებისთვის გაეზიარებინა საკუთარი შეხედულებები, განსაკუთრებით, რადგან საქმე ეხებოდა სასამართლოში კორუფციისა და პოლიტიკური ზენოლის ფაქტებს, რაც საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს.

ამასთან ერთად, სასამართლომ ხაზი გაუსვა იმას, რომ მსგავს საჩქიებს ასევე უარყოფითი „დამაშინებელი ეფექტიც“ აქვს და შეიძლება, მოსამართლეებს თანამდებობის დაკარგვის შიშის გამო თავისუფალი აზრის გამოთქმის სურვილი საბოლოოდ დაუკარგოს³¹.

ყველა ზემოთ დასახელებულ და მსგავსი საქმეების უმეტესობაში სასამართლომ დაადგინა სახელმწიფოების მიერ კონვენციის მე-10 მუხლის (გამოხატვის თავისუფლება) დარღვევა.

²⁵ ECtHR, *De Carvalho Basso v. Portugal*, §§ 58-61 (საქმე ეხებოდა სხვა საკითხებთან ერთად მოსამართლის მიერ რომას ეროვნების (ბოშები) პროცესის მონაწილეთა მიმართ, მომჩივანთა აზრით, რასობრივი დისკრიმინაციის შემცველი გამონათქვამების წარმოთქმას სასამართლოს მსვლელობისას, რის გამოც მათ ადვოკატ კარვალის მეშვეობით სარჩელი შეიტანეს მოსამართლის წინააღმდეგ. სარჩელი დაუშვებლად იქნა მიჩნეული დაუსაბუთებლობის გამო. ამის შემდეგ მოსამართლემაც შეიტანა სარჩელი ადვოკატის წინააღმდეგ მის მიმართ დაუსაბუთებელი სისხლის სამართლის სარჩელის შეგნებულად აღძვრის გამო. პორტუგალიის სასამართლომ ადვოკატს 10.000 ევროს გადახდა დაუნესა. სტრასბურ-

რგის სასამართლომ ჩათვალა, რომ გამოხატვის თავისუფლების დარღვევა ადვოკატის მხრიდან არ ყოფილა და თუმცა მოსამართლის გამონათქვამები არ სცილდებოდა ეთიკის ნორმებს, მას მაინც ევალება, მაქსიმალურად შეინარჩუნოს ნეიტრალური დამოკიდებულება მხარეების მიმართ).

²⁶ *Hjörvar*, 336.

²⁷ ECtHR, *Wille v. Liechtenstein*, 28 October 1999, § 67-70.

²⁸ ECtHR, *Baka v. Hungary*, 23 June 2016.

²⁹ ECtHR, *Wille v. Liechtenstein*, § 67.

³⁰ ECcHR, *Kudeshkina v. Russia*, 26 February 2009, §§ 85-97.

³¹ იქვე, ასევე ECtHR, *Cuz v. Poland*, 15 October 2020.

2. მედიების ზრდადი ძალაუფლება. მედია – მეოთხე ხელისუფლება?

საზოგადოებასა და სასამართლოს შორის ურთიერთობის სამართლებრივი „დალაგება“ მე-19 საუკუნეში დაიწყო, სასამართლო პროცესის საჯაროობის მოთხოვნასთან ერთად. სასამართლო პროცესის გამჭვირვალობა, პირველ რიგში მიზნად ისახავდა მართლმსაჯულების თავნებობის თავიდან აცილებასა და სამართლიანობის ხელშეწყობას.

მეორე მიზანი ემყარებოდა მე-19 საუკუნეში გავრცელებულ ე. წ. „გენერალური პრევენციის“ თეორიას,³² რომლის მიხედვით, სასამართლო პროცესებზე დასწრება, განსაკუთრებით სისხლის სამართლის საქმეებზე, უნდა ყოფილიყო მოქალაქეთა მიერ დანაშაულის ჩადენისა და მოსალოდნელი სასჯელის გაცნობიერების ფაქტორი და უნდა დაერწმუნებინა ისინი, რომ დანაშაულის ჩადენის გამო დაწესებული სასჯელი უფრო „ძვირად დაუჯდებათ“, ვიდრე დანაშაულის შედეგად მიღებული სარგებელი და შედეგად ისინი თავს შეიკავებენ დანაშაულის ჩადენისგან (ნეგატიური პრევენცია). თუმცა შემდგომმა თეორიულმა კვლევებმა და ემპირიულმა მონაცემებმა ეს მოსაზრება არ დაადასტურეს.³³

სასამართლოსა და საზოგადოების ურთიერთობა ბოლო ათწლეულებში, ძირითადად, პროცესებზე მედიების წარმომადგენლობის დასწრებასა და ელექტრონულ მედიებში გახმაურებული საქმეების განხილვას გულისხმობს. ამგვარად, მართლმსაჯულების საჯაროობა უკვე დიდი ხანია, მედიების მიერ გასაჯაროებულ ინფორმაციას წარმოადგენს და მედიების მიერ ამ ინფორმაციების შერჩევისა და შეფასების გამო პრობლემატურია სასამართლოსთვის.³⁴

მართლმსაჯულების საქმიანობის გაშუქება მედიების მიერ საჭიროა მოსახლეობის სამართლებრივი თვითშეგნების ასამაღლებლად. ასევე იმისათვის, რომ მართლმსაჯულების გამართული ფუნქციონირების გაშუქებით შეუწყოს ხელი მოსახლეობის ნდობის ამაღლებას სასამართლოს მიმართ. რასაკვირველია, მედიების დანიშნულება არის ასევე, მართლმსაჯულების სისტემაში ხარვეზებისა და პრობლემების არსებობაზე ყურადღების გამახვილება, ნაკლოვანებების ანალიზი და ჯანსაღი კრიტიკა.

2.1 შეიძლება თუ არა ქართული სასამართლოს კრიტიკას კონსტრუქციული ვუნდოთ?

საქართველოში ბოლო წლებში ჩატარებულ სასამართლო რეფორმებს საზოგადოების მხრიდან შეუწყობელი კრიტიკა ახლავს თან. თავდაპირველად ეს განპირობებული იყო იმ გარემოებებით, რომ, 2012 წელს მომხდარი ხელისუფლების ცვლილების მიუხედავად, სასამართლო სისტემის, რომელიც სრულიად დისკრედიტირებული იყო სააკაშვილის რეჟიმის დროს, ძირეული რეფორმა არ მოჰყოლია. საქართველოს მოქალაქეები, რომლებიც წინა წლებში შეკვეთილი სასამართლო გადაწყვეტილებების, სახელმწიფოს მიერ მოგონილი ბრალდებებით ბიზნესის დაყაჩაღების, ტოტალური მიყურადების, ციხეებში წამების ფაქტების მონმენი იყვნენ, ელოდნენ სისტემის საფუძვლიან ცვლილებებს, განსაკუთრებით სასამართლო სისტემის სფეროში. შესაბამისად, სასამართლოს სათავეებში იმავე მოსამართლეების დარჩენამ, რომლებიც უსამართლობისა და მოსყიდულობის სიმბოლოებად იყვნენ ქცეული ქართული საზოგადოების თვალში, დიდი იმედგაცრუება გამოიწვია. ამდენად, არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციებისა³⁵ და მედიების მხრიდან გამოთქმული

³² Joachim Scherer, Justiz und Massenmedien. Kontrollierende oder kontrollierte Medienöffentlichkeit? in: Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht (ZaöRV), 1979, 40.

³³ Hans Mathias Kepplinger, Thomas Zerback, Der Einfluss der Medien auf Richter und Staatsanwälte. Art, Ausmaß und Entstehung reziproker Effekte, in: Publizistik, January 2012, 4.

³⁴ Joachim Scherer, Justiz und Massenmedien. Kontrollierende oder kontrollierte Medienöffentlichkeit? Justiz und Massenmedien, in: Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht (ZaöRV), 1979, 40.

³⁵ იხ.: ანა ნაცვლიშვილი, სასამართლო რეფორმა საქართველოში და ასოცირების ხელშეწყობა. ძველი ღვინო ახალ კასრში - რა იცვლება? ფონდი ღია საზოგადოება - საქართველო, თბილისი, 2016; Group of Independent Lawyers, Selection of Judges Transitional Democracies,

კრიტიკა სასამართლო სისტემის გაჯანსაღების სკენ, პროცესების გამჭვირვალობის სკენ, სასამართლოს მიმართ ნდობის აღდგენისა და მართლმსაჯულებასა და საზოგადოებას შორის კომუნიკაციის გაუმჯობესების სკენ იყო მიმართული. სამწუხაროდ, ამ კრიტიკას არ მოჰყვა სათანადო რეაგირება ხელისუფლების მხრიდან. ხელისუფლების მხრიდან ამ პროცესების არც რაიმე სერიოზული, არგუმენტირებული ახსნა-განმარტება მომხდარა, მიუხედავად საზოგადოებაში არსებული მწვავე კითხვებისა. შემდგომში პროცესები გამოიწვია ასევე საზოგადოებაში არაგამჭვირვალედ აღქმულმა უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა დანიშვნის პროცესმა, რომელიც რამდენჯერმე ჩაიშალა მწვავე კრიტიკის გამო.

მიუხედავად ამისა, ჩვენი აზრით, გაუმართლებელია ამ თავდაპირველად კონსტრუქციული კრიტიკის, შემდგომში არასამთვაროზო ორგანიზაციებისა და განსაკუთრებით ოპოზიციური მედიების მხრიდან, არსებული პოლიტიკური კონტექსტის ფონზე, სულ უფრო დაუსაბუთებელ, აგრესიულ და, რაც მთავარია, სასამართლოს ავტორიტეტის დამაზიანებელ პოზიციასში გადაზრდა, რაც, საბოლოო ჯამში, გამოიხატება მთლიანად ქართული სასამართლოს უარყოფასა და პრაქტიკულად ნებისმიერი გადაწყვეტილების კრიტიკაში. რა თქმა უნდა, ქართული სასამართლო სისტემა ჯერ კიდევ შორსაა იდეალურისგან, თუმცა ბოლო წლების სასამართლო პრაქტიკის მიუკერძოებელი შესწავლის შედეგად უნდა დავადგინოთ, რომ აშკარად მატულობს პროფესიულად დასაბუთებული, დამოუკიდებელი, მათ შორის მთავრობისთვის არასასურველი გადაწყვეტილებების მიღება, რაც მიანიშნებს მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის ხარისხის ზრდაზე. ქართული მედიების პოზიცი-

ის არამართებულობა კი უკვე რამდენჯერმე დაადასტურა სტრასბურგის სასამართლომ ბოლო წლებში მიღებული გადაწყვეტილებებით, საქართველოსთან დაკავშირებულ გახმაურებულ საქმეებზე, მაგ., (*Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd and Others v. Georgia*³⁶ (09.12.2019), *Makarashvili and others v. Georgia*³⁷ (30.01.2023), *M. Saakashvili's request to be transferred to Poland*³⁸ (12.05.2023), *Melia v. Georgia*³⁹ (07.09.2023), *Okropiridze v. Georgia*⁴⁰ (07.09.2023).

2.2 ვინ გააკონტროლებს მედიას?

გერმანიის ფედერალური უმაღლესი სასამართლოს მოსამართლე, პროფესორი ბერტრამ შმიტი ერთ-ერთ ინტერვიუში ამბობს, რომ მართლმსაჯულებას უდავოდ სჭირდება მედიები, და ის თავად ცდილობს მასთან თანამშრომლობის დამყარებას. თუმცა მართლმსაჯულებას ესაჭიროება პროფესიული გაშუქება, რომელიც დამყარებულია პასუხისმგებლიან მიდგომაზე, რომლის მიზანია, ხელი შეუწყოს საზოგადოებაში სამართლებრივი სისტემის აღიარებასა და სამართლის პატივისცემას. „მაგრამ მე ისიც ვიცი – ამბობს ის, რომ ეკონომიკური მარწუხები, რომლებშიც მოქცეულია მედია, მაინცდამაინც არ უწყობენ ხელს ამ პასუხისმგებლობის რეალიზაციას. მოვლენების პროფესიული და განონანსწორებული გაშუქება, სამწუხაროდ, ხშირად ვერ იყიდება ისე კარგად, როგორც ემოციური და მხოლოდ გართობაზე ორიენტირებული გაშუქება“.⁴¹

შესაბამისად, მართლმსაჯულების ავტორიტეტი და საზოგადოების ნდობის გაძლიერება თუ შესუსტება მნიშვნელოვანწილად მედიების მიერ გავრცელებულ შეფასებებზე გადის.

USAID, Tbilisi, 2021; ანა პაპუაშვილი, სასამართლო ხელისუფლების ინსტიტუციური მოწყობის ევროპული მოდელი: ხსნა თუ დაბრკოლება წარმატებული სასამართლო რეფორმის გზაზე, სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, თბილისი, 2021.

³⁶ RUSTAVI 2 BROADCASTING COMPANY LTD AND OTHERS v. GEORGIA (coe.int).

³⁷ MAKARASHVILI AND OTHERS v. GEORGIA (coe.int).

³⁸ <https://agenda.ge/en/news/2023/1874> (ნვდომა 01.08.2024).

³⁹ MELIA v. GEORGIA (coe.int).

⁴⁰ OKROPIRIDZE v. GEORGIA (coe.int).

⁴¹ *Bertram Schmitt*, Der mediale Druck auf die Rechtsprechung hat zugenommen. Auch Richter sind für einen Applaus empfänglich, Zeitschrift für Rechtspolitik, 13. Oktober 2011, 44. Jahrg., 222.

უდავოა, რომ მედიას მართლაც ძალუძს საზოგადოებრივ აზრზე გავლენის მოხდენა და რომ მისი ძალაუფლება, განსაკუთრებით ინტერნეტის მიერ მსოფლიოს დაპრეზობის პირობებში, სულ უფრო იზრდება. უნდა ვაღიაროთ, რომ ვდგავართ მოცემულობის წინაშე, როდესაც მედია სერიოზულ ძალაუფლებას წარმოადგენს და გავლენას ახდენს უკვე პოლიტიკაზეც და ცხოვრების სხვა სფეროებზეც, მას ამიტომაც უწოდებენ ხშირად „მეოთხე ხელისუფლებას“.⁴²

ამავდროულად, არ უნდა დაგვავინყდეს, რომ დემოკრატიულ საზოგადოებაში მედიების პოლიტიკის განხორციელებისას ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიზანი არის ცალკეული პირების ან ჯგუფების მიერ საზოგადოებრივ აზრზე გადამეტებული გავლენის მოხდენის, ე. წ. „გავლენის ძალაუფლების“ თავიდან აცილება.⁴³ დემოკრატიის ერთ-ერთი უმთავრესი პრინციპი ხომ აზრთა სხვადასხვაობის არსებობის უზრუნველყოფაა. ამ პრინციპის განხორციელება სულ უფრო რთულ ამოცანად გვევლინება, რადგან მედიის მიერ საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებისა და მისი მანიპულირების მექანიზმების დადგენა და, მით უმეტეს გაკონტროლება, პრაქტიკულად შეუძლებელია.

მედიების მიერ ინფორმაციის არასათანადო და ზედაპირული შესწავლის შედეგად სასამართლო საქმეების არასწორმა გაშუქებამ შეიძლება არა მხოლოდ ზიანი მიაყენოს ადამიანის რეპუტაციას, არამედ გამოუსწორებელი ტრავმა მიაყენოს მის ფსიქიკას და საბოლოოდ დაანგრის მისი სასიცოცხლო გარემო. ამის მრავალი მაგალითი არსებობს: გერმანიის პრეზიდენტები – ჰორსტ კიოლერი (2004-2010) და კრისტიან ვულფი (2010-2012) პრესის მიერ გაჩაღებული კამპანიის მსხვერპლნი გახდნენ, რაც, როგორ მოგვიანებით დადგინდა, გადამეტებული და დაუსაბუთებელი იყო.

ჰორსტ კიოლერს თავს დაესხნენ ერთი ფრაზის გამო, როდესაც მან თქვა, რომ საგარეო პოლიტიკა შესაძლებელია, ქვეყნის ეკონომიკურ ინტერესებსაც ითვალისწინებდესო.⁴⁴ მან იმთავითვე ახსნა, რომ გულისხმობდა სომალიელი პირატების მიერ გერმანული გემების ბანდიტურ ძარცვებს, თუმცა პრესაში მას ავლანეთში გერმანიის მისიის ეკონომიკურ მიზეზებთან დაკავშირება დააბრალებს, და, მიუხედავად განმეორებითი ახსნისა, ეს ვერსია პრაქტიკულად ყველა მედიაში მეორდებოდა. კიოლერი გადადგა.

კრისტიან ვულფს გაზეთმა „ბილდ“-მა ("Bild") სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება დასდო ბრალად, რადგან მან მანქანა იაფი განვადებით გამოიტანა და კიდევ ესპანეთში, მეგობრის სახლში, ერთი კვირა ქირის გარეშე იცხოვრა. ეს თემა შემდეგ მთელმა მედიამ აიტაცა. რამდენად წარმოადგენდა ეს ყველაფერი სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას, უნდა დადგენილიყო არსებული რეგულაციების ანალიზის საფუძველზე⁴⁵, თუმცა პრესამ მოვლენების ანალიზი და მათი კანონთან შესაბამისობის შესწავლა საჭიროდ არ ჩათვალა და ქვეყნის პრეზიდენტი კრიტიკის ქარცეცხლში მოაქცია. კრისტიან ვულფმა პროკურატურის მიერ გამოძიების წამოწყებისთანავე დატოვა თავისი პოსტი. პროკურატურა და შემდგომში სასამართლო მას სთავაზობდნენ საქმის დახურვას გარკვეული საჯარიმო თანხის გადახდის სანაცვლოდ, მაგრამ ვულფმა უარით უპასუხა და განაცხადა, რომ მას სურს, სასამართლომ სიმართლე დაადგინოს და იგი სრულად გაამართლოს.

⁴² Volker Boehme-Neßler, Die Medien als Richter? Vocer-Blog, 2012: <https://www.vocer.org/die-medien-als-richter/> (წვდომა 01.08.2024).

⁴³ Uwe Hasebrink, Meinungsbildung und Kontrolle der Medien, bpb (Bundeszentrale für politische Bildung), Medienpolitik: <https://www.bpb.de/themen/medien-journalismus/medienpolitik/172240/meinungsbildung-und-kontrolle-der-medien/#node-content-title-0> (წვდომა 01.08.2024).

⁴⁴ Martin Kriele, Zwischenruf: Die Macht der Medien, Zeitschrift für Rechtspolitik, 1. März 2012, 45. Jahrg., H. 2 (1. März 2012), 53.

⁴⁵ იქვე, გვ. 54: სტატიაში ავტორი ასახელებს ოთხ პუნქტს, რომლებიც უნდა გარკვეულიყო, რათა დადგენილიყო ვულფის ქმედებების შესაბამისობა კანონთან და, შესაბამისად, მისი ბრალეულობის საკითხი. ანალიზს ავტორი ასრულებს სიტყვებით: „ასე იქმნება სკანდალი, რომელიც თავისთავად არ არსებობს“.

სასამართლომ ვულფი გაამართლა, თუმცა სასამართლოს განაჩენმა ვერ გადაწონა პრესაში აგორებული სკანდალის⁴⁶ გამო ვულფის და ასევე კიოლერის რეპუტაციისათვის მიყენებული ზიანი. გერმანიის პოლიტიკურ და სამეცნიერო წრეებში ხშირად ისმის სინანული იმის თაობაზე, რომ ამ პრეზიდენტებმა ვერ მოახდინეს თავიანთი, მართლაც დიდი რესურსების რეალიზება ქვეყნის საკეთილდღეოდ და ასე უსახელოდ დაასრულეს თავიანთი მოღვაწეობა.

როგორც მსგავსი დეფამაციის სხვა მსხვერპლი იორგ კახელმანი⁴⁷, რომელსაც ბრალი ედებოდა საკუთარი მრავალწლიანი პარტნიორი ქალბატონის გაუპატიურებისთვის და ხანგრძლივი პროცესის შედეგად გამართლებულ იქნა სასამართლოს მიერ, ამბობს: პროცესში კი გავიმარჯვე, მაგრამ მაინც წავაგეო...

მოგებული კი ამ ბრძოლებში მართლმსაჯულებასა და მედიას შორის ისევე მედიაა...

2003 წელს შვეიცარიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს რამდენიმე მოსამართლეს, მათ შორის თავმჯდომარეს, მარტინ შუბარტსა და ჟურნალისტ მარკუს ფელბერს შორის ურთიერთობა მორიგ ჯერზე დაიძაბა,⁴⁸ როდესაც ჟურნალისტმა „ციურიხის ახალ გაზეთში“ (NZZ) სტატია⁴⁹ დაბეჭდა, სადაც სასამართლოს მიერ გადანყვეტილებების ანონიმიზაციას აკრიტიკებდა და, ამასთან ერთად, სასამართლოს ბრალს სდებდა, მედიასთან თანამშრომლობაზე უარისა და პირადად მისი კრიტიკული შენიშვნების უგულვებლყოფის გამო. მანამდე ის მრავალჯერ აქვეყნებდა ძალზე კრიტიკულ სტატიებს სასამართლოს და, კერძოდ, თავმჯდომარე შუბარტის მიმართ. მაგალითად, ხელახალი არჩევის პერიოდში ახასიათებდა მას, როგორც თავშეუკავე-

ბელ ავტორიტარულ და უსამართლო თავმჯდომარეს. 2003 წელს სასამართლოს დერეფანში გავლისას შუბარტმა იქვე მდგარ ფელბერს სახეში შეაფურთხა. ამ მოვლენის გამო სასამართლომ დაუყოვნებლივ ოფიციალურად დაგმო შუბარტის საქციელი და მისგან დისტანცირება მოახდინა. 2004 წლის ივნისში შუბარტი გადადგა.

რასაკვირველია, მოსამართლის მხრიდან მსგავსი უპრეცედენტო საქციელი სრულიად დაუშვებელი და მიუღებელია, მიუხედავად იმისა, თუ რა ისტორია და მოვლენები უძლოდა მას წინ. ამავდროულად, ეს შემთხვევა იმის მაგალითია, თუ რამდენად ღრმა და, ზოგ შემთხვევაში, დაუძლეველი შეიძლება იყოს კონფლიქტი მართლმსაჯულებასა და მედიას შორის.

ანგლოსაქსურ სამართალში სასამართლო პროცესების ირგვლივ არამართებული და მიკერძოებული ინფორმაციის გავრცელებამ («contempt of court», რაც ნიშნავს სასამართლოსადმი უპატივცემულობას) შესაძლებელია, სამართლებრივი დევნა და სასჯელიც კი გამოიწვიოს ამ ინფორმაციის გამავრცელებლების მიმართ.⁵⁰ ეს წესი მონოდებულია, რათა უზრუნველყოს სამართლიანი სასამართლო, დაიცვას მოსამართლის დამოუკიდებლობა, და, განსაკუთრებით, თავიდან აიცილოს მსაჯულებასა და პროცესის სხვა მონაწილეებზე გავლენის მოხდენა საზოგადოების და, პირველ რიგში, მედიების მხრიდან. ამ რეგულაციის მიხედვით, შეიძლება აიკრძალოს პუბლიკაციები, და ცალკეული მედიები გასამართლდეს კიდევაც ამ რეგულაციით დადგენილი წესების დარღვევის გამო.

კონტინენტურ-ევროპული სამართლის წარმომადგენლების აზრით, ბრიტანული კანონმდე-

⁴⁶ Peter Seybold, Horst Köhler und die „freien Handelswege“, Hamburg 2012.

⁴⁷ Michael Borgers, Lehren aus dem Kachelmann-Prozess, Deutschlandfunk, Justiz und Medien, 30.05.2021.

⁴⁸ Untersuchung von besonderen Vorkommnissen am Bundesgericht, Bericht der Geschäftsprüfungskommissionen des Nationalrates und des Ständerates, 6. Oktober 2003: BBI 2004 5647(admin.ch), 5673; იხ. ასევე Regina Kiener, Die Abberufung eines Bundesrichters. Richterliche Unabhängigkeit am Wendepunkt?: Kiener Regina_Die Abberufung eines Bundesrichters_Richterliche Unabhängigkeit

am Wendepunkt_NZZ_030313 (2).pdf. (წვდომა 01.08.2024).

⁴⁹ Bestätigte Schuldsprüche wegen Bestechung. Drei Nichtigkeitsbeschwerden in der Wirteaffäre abgewiesen: https://jusletter.weblaw.ch/jus-lissues/2000/78/_600.html__ONCE&login=false . (წვდომა 01.08.2024).

⁵⁰ Thommen, Marc; Müller, Georg Unabhängigkeit versus Öffentlichkeit der Justiz, in: Justiz und Öffentlichkeit. Justice et public, Band 7, 2007, 35; Franz Zeller. Zwischen Vorverurteilung und Justizkritik, Diss. Bern 1998.

ბლობა ამ კუთხით ძალზე შორს მიდის, და გამოხატვის თავისუფლების უფლებას ავინროებს. კონტინენტური ევროპის ქვეყნები უარს ამბობენ მსგავს ინსტრუმენტზე იმ დასაბუთებით, რომ მართლმსაჯულების კონტროლი მედიებისა და საზოგადოების მხრიდან არ უნდა შეიზღუდოს და მედიების თვითკონტროლი საკუთარი ეთიკური ნორმების დაცვით მის ობიექტურობას უნდა უზრუნველყოფდეს. გაზეთ **Sunday Times**-ის ცნობილ საქმეში ბრიტანეთის წინააღმდეგ⁵¹ სტრასბურგის სასამართლომ **ინტერესი, საქმესთან დაკავშირებული ინფორმაციების გავრცელების თაობაზე, მართლმსაჯულების ფუნქციებში შეჭრისა და პროცესის მონაწილეებზე ზეგავლენის მოხდენის საფრთხის აცილების ინტერესზე უფრო მაღლა დააყენა**. საინტერესოა აღინიშნოს, რომ ეს გადაწყვეტილება სასამართლოს პრაქტიკაში ხმათა იშვიათი თანაფარდობით იქნა მიღებული: 11 ხმა 9-ის წინააღმდეგ.

პრესისა და საზოგადოების ტელევიზიის და ინტერნეტის მიერ ბოლო ათწლეულებში გაჩენილმა, ინფორმაციის გავრცელების პრაქტიკულად უსაზღვრო შესაძლებლობებმა, უფრო ხარისხიანი ინფორმაციის მიწოდება კი არ გამოიწვია, არამედ, პირიქით, სულ უფრო მზარდი კონკურენციის ფონზე მიგვიყვანა მაქსიმალურად მოკლე, დაძაბული, სკანდალური შინაარსით დატვირთულ პუბლიკაციებამდე, რაც არ ითვალისწინებს საკითხის საფუძვლიან გარკვევას და განმარტებითი ინფორმაციის მიწოდებას.⁵² ცხადია, რომ ამ პროცესებს გაკონტროლება სჭირდება, თუმცა ვინ უნდა გააკონტროლოს მედია? მაკონტროლებელი ფუნქცია ხომ თავად მედიას

აქვს? გერმანელი პროფესორი კრილე თვლის, რომ მედიების მიერ მედიის გაკონტროლება შეუძლებელია და მოცემული პრობლემა ქვეყნის დემოკრატიის პოლიტიკური კულტურის პრობლემაა. „ჩვენმა მედიებმა გაიმარჯვეს ძალაუფლებისათვის ბრძოლაში, თუმცა მათ არ აქვთ მორალური თვითკმაყოფილების საფუძველი“, – წერს ის.⁵³

გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლო თავის 1960 წლის 20 ნოემბრის გადაწყვეტილებაში აყალიბებს მოთხოვნას მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების მიმართ, და მოუწოდებს მათ, დაიცვან შინაარსობრივი წონასწორობის, პროფესიონალიზმისა და ურთიერთპატივისცემის მინიმალური სტანდარტები.⁵⁴

3. მედიის ინტერესი vs. მართლმსაჯულების ინტერესი

ზემოთ უკვე ვახსენეთ მედიებისა და მართლმსაჯულების ურთიერთობის პრობლემატიკა, როდესაც მედიების მიერ მოვლენების პროფესიონალურად გაშუქებაზე ვსაუბრობდით. თუმცა ეს არა მხოლოდ მართლმსაჯულებას, არამედ პოლიტიკასაც და ცხოვრების სხვა სფეროებისა და მედიების ურთიერთობასაც ეხება. მედიას თავისი მოტივაცია აქვს მოვლენების შესწავლა-შეფასებისა და მათი გაშუქების პროცესში. მართლმსაჯულებასა და მედიებს სხვადასხვა მიზანი ამოძრავებთ. მართლმსაჯულების მიზანია, ხშირად რთული და ჩახლართული საქმეების შესწავლა და ამოხსნა, სიმართლის დადგენა და სამართლებრივი მშვიდობის დამყარება.

⁵¹ ECHR *Sunday Times vs. The United Kingdom*, 26 April 1979: THE SUNDAY TIMES v. THE UNITED KINGDOM (No. 1) (coe.int) საქმე ეხებოდა ერთ-ერთი ფარმაკოლოგიური კომპანიის მიერ წარმოებული, ჩვილებისთვის განკუთვნილი დამამშვიდებელი მედიკამენტის „კონტურგანის“ გამო აღძრულ პროცესებზე მიღებულ გადაწყვეტილებებს. გაზეთი აკრიტიკებდა გადაწყვეტილებებს და მიიჩნევდა, რომ დაწესებული კომპენსაციები მშობლების სასარგებლოდ არაადეკვატური იყო და ითხოვდა დეტალური დოკუმენტაციის გამოქვეყნებას. პროკურატურამ სტატის აკრძალვა დაუწესა, რაც მოგვიანებით დადასტურებულ იქნა ლორდთა პალატის მიერ, რომელმაც ჩათვალა, რომ ჟურნალისტური პუბ-

ლიკაციები ცდილობენ, გავლენა მოახდინონ განაჩენზე, თავის თავზე იღებენ მოსამართლის ფუნქციას, რაც წარმოადგენს დაუშვებელ „საგაზეთო სასამართლოს“ (trial by newspaper).

⁵² *Ina Hunecke, Cui bono? Gerichtsberichterstattung und ihre Auswirkungen. Litigation PR und Schlagzeilenjournalismus als Gefahr für den Rechtsstaat?* In: *Neue Kriminalpolitik*, 2011, Vol. 23, No. 3 (2011), 96.

⁵³ *Martin Kriele, Zwischenruf: Die Macht der Medien, Zeitschrift für Rechtspolitik*, 1. März 2012, 45. Jahrg., H. 2 (1. März 2012), 55.

⁵⁴ BVerfGE 12, 205 - 1. Rundfunkentscheidung: DFR - BVerfGE 12, 205 - 1. Rundfunkentscheidung (unibe.ch), P. 10, Rn 182. (წვდომა 01.08.2024).

ამისთვის მას სჭირდება არა დრამები და ემოციები, არამედ, პირიქით, სიმშვიდე და მოთმინება, ფაქტების ზედმინევენით დადგენა და კანონის ნორმების შესწავლა, ანალიზი და მათი სუბსუმცია.

მედიების მიზანი კი არის სულ უფრო გამწვავებული ეკონომიკური კონკურენციის პირობებში თავის გატანა. მედიებისთვის მთავარია მკითხველის ან მაყურებლის ყურადღების მიპყრობა. მეტი ყურადღება ნიშნავს მეტ კვოტას, მეტ ტირაჟს და, შესაბამისად, მეტ შემოსავალს. მედიების გაშუქების ცენტრში ამიტომ არის ისტორიები, დრამები, სკანდალები,⁵⁵ კონფლიქტები – ერთი სიტყვით, ემოციები, რომლებიც მათ მიმართ ყურადღების გაზრდას უზრუნველყოფენ.

ერთ-ერთ კვლევაში ასეთ საინტერესო დახასიათებასაც ვხვდებით: „მართლმსაჯულების საწყისი ინტერესი არის სამართალი, მედიების საწყისი ინტერესი კი არის უსამართლობა“.⁵⁶ მედიები წარმოადგენენ პათოლოგიებს არა იმიტომ, რომ ადამიანებში სამართლიანობის მიმართ მგრძობიარობა გაზარდონ, არამედ იმისთვის, რომ მათში ემოციები აღძრან.

დასახელებული ობიექტური თუ სუბიექტური ფაქტორებიდან გამომდინარე, არ უნდა ველოდოთ მედიებისგან ინფორმაციების მაინცდამაინც აკურატულად შესწავლას და მათ ზედმინევენით ობიექტურად გაშუქებას.⁵⁷

ჩვენს ნაშრომში, ძირითადად, გერმანულ და შვეიცარიულ სამართალს ვეყრდნობით, რომელიც ევროპულ-კონტინენტური სამართლის ნაწილს წარმოადგენს, და რადგანაც საქართვე-

ლოც ამ სამართლის წრეს მიეკუთვნება, ჩვენთვის უფრო მნიშვნელოვანია. თუმცა ანგლოსაქსონური სამართლის ქვეყნებშიც მსგავს შეფასებებს ვხვდებით, მიუხედავად ამ სფეროში არსებული გარკვეული განსხვავებებისა (ამაზე უფრო დანვრილებით ქვემოთ): ბრიტანული პუბლიკაციების ავტორების უმეტესობაც საუბრობს პრესისა და სასამართლოს ინტერესების განსხვავებულობაზე: „ის, რაც საინტერესოა ადვოკატებისთვის და მოსამართლეებისთვის, შეიძლება, ნაკლებად მიმზიდველი იყოს პუბლიკისტებისთვის“.⁵⁸

4. ახდენს თუ არა საზოგადოებისა და მედიების აზრი და მოლოდინები გავლენას მოსამართლეზე?

მედიების ზეგავლენა მართლმსაჯულებაზე, მკვლევართა აზრით, საკმარისად შესწავლილი არ არის,⁵⁹ განსაკუთრებით იმის გათვალისწინებით, რომ ეს ურთიერთობა მუდმივი განვითარების პროცესშია, რაც, ძირითადად, მედიების გავლენის ზრდას გულისხმობს, კომუნიკაციის საშუალებების მიერ საზოგადოების დაპყრობასა და ინფორმაციების სწრაფ გავრცელებასთან ერთად. სხვადასხვა ემპირიული კვლევის შედეგებმა აჩვენეს, რომ მოსამართლეები, დიახაც, ექვემდებარებიან საზოგადოებრივი აზრის გავლენას, რადგან ისინიც, რა თქმა უნდა, ჩართულნი არიან არსებულ საზოგადოებრივ გარემოში და მის ნაწილს წარმოადგენენ. გერმანიაში 1996 და 2000 წლებში ჩატარებული გამოკითხვების შედეგად მოსამართლეთა და პროკურორთა თითქმის ნახევარი აღიარებდა, რომ ისინი

⁵⁵ Ina Hunecke, Cui bono? Gerichtsberichterstattung und ihre Auswirkungen. Litigation PR und Schlagzeilenjournalismus als Gefahr für den Rechtsstaat? In: Neue Kriminalpolitik, 2011, Vol. 23, No. 3 (2011), 96; იხ. ასევე: Volker Boehme-Neßler, Die Medien als Richter? Vocer-Blog: <https://www.vocer.org/die-medien-als-richter/>. (წვდომა 01.08.2024).

⁵⁶ Kepplinger, Zerback, 4.

⁵⁷ Sandra Pöschl, Nicola Döring, Der Einfluss von Medien auf Gerichtsverfahren - Ein Forschungsüberblick aus kommunikationswissenschaftlicher und psychologischer Perspektive, in: Frank Fechner (Hrsg.), Zeugenbeeinflussung durch Medien - Philosophische, psychologische und

juristische Gedanken zu einem Aspekt der „Litigation-PR“, Medienrechtliche Schriften, Band 9, Münster 2012, 110: <https://d-nb.info/102380347X/34> (წვდომა 09.08.2024).

⁵⁸ Kelli Sager, Matthew Leish, In Defense of Public Trials, Litigation, 2003, Vol. 29, No. 4, 56: <https://www.jstor.org/stable/29760378>. (წვდომა 01.08.2024).

⁵⁹ Rudolf Gerhardt, Die Richter und das Medienklima: Welchen Einfluss hat die Gerichtsberichterstattung in den Medien auf das Strafverfahren und das Urteil? Zeitschrift für Rechtspolitik, 2009, 42. Jahrg., H. 8, 247.

თავინთი გადაწყვეტილებების მიღებისას ფიქრობენ საზოგადოების რეაქციაზე. ერთ-ერთმა რესპონდენტმა, რომელსაც ამასთან დაკავშირებით კითხვა დაუსვეს, უპასუხა: „მოსამართლეებიც ხომ მხოლოდ ადამიანები ვართ“.⁶⁰ გერმანიის ქალაქ დიუსელდორფის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე ბრიგიტე კოპენჰოფერი, რომელიც ცნობილია როგორც მრავალი მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესით დატვირთული საქმის მოსამართლე, ამბობს, რომ მედიების ზეგავლენა მოსამართლეებზე უეჭველია, და ამ ფაქტის არ აღიარება სახიფათოც კი არის მართლმსაჯულებისთვის. ის იხსენებს, რომ გერმანიის ფედერალური უმაღლესი სასამართლოს ერთ-ერთი გადაწყვეტილების გამოცხადებისას პალატის თავმჯდომარემ ასე დაიწყო თავისი სიტყვა: „მიუხედავად საზოგადოებრივი წნეხისა... მივიღეთ გადაწყვეტილება...“.⁶¹

2006 წელს გერმანიაში ისევ ჩატარდა მოსამართლეთა ანონიმური გამოკითხვა იმის დასადგენად, თუ რა გავლენას ახდენს მოსამართლეებისა და პროკურორების მუშაობაზე მედიებში სასამართლო პროცესების გაშუქება.⁶² მოსამართლეთა ნახევარზე მეტი (55%) თვალყურს ადევნებს მედიაში მათ მიერ წარმოებული პროცესების გაშუქებას, აქედან მოსამართლეთა 63% თვლის, რომ გაშუქება ნაწილობრივ სწორი, ნაწილობრივ დამახინჯებული იყო, ამ მოსამართლეთა თითქმის ნახევარი კი (49%) თვლის, რომ არასწორად იყო წარმოდგენილი გარემოებები, რომლებზეც მოსამართლეს გავლენა არ გააჩნია. საბოლოო ჯამში, მოსამართლეები ადასტურებენ მედიების გავლენას განსაკუთრებით სისხლის სამართლის პროცესზე და ამბობენ, რომ ეს გავლენა, პირველ რიგში, სასამართლო დარბაზში არსებულ ატმოსფეროს აყალიბებს, თუმცა ასევე მთლიანად პროცესის წარმართვასა და სასჯელის ზომაზეც ახდენს ზეგავლენას (25%).⁶³

ინგლისელი მკვლევრებიც იმავე შედეგამდე მიდიან – მედიების მიერ გაშუქება სასამართლო პროცესის დაწყებამდე სასამართლოზე გავლენას ახდენს. ერთ-ერთ კვლევაში, რომელიც განსაკუთრებულად სისხლის სამართლის საქმეებს ეხებოდა, და რომლის მეთოდიკა დიდი რუდუნებითა და მრავალმხრივი შემოწმებების შედეგად შემუშავდა, შეისწავლეს, მედიების ყურადღების ინტენსივობა რა გავლენას ახდენს განაჩენის სიმკაცრეზე. კვლევა სამი წლის განმავლობაში მიმდინარეობდა და სწავლობდა გახმაურებული მკვლევარების საქმეებს. შედეგად დადგინდა, რომ, რაც უფრო ინტენსიურად ხდება მედიების მიერ პროცესის გაშუქება და რაც უფრო მეტია საზოგადოებრივი ინტერესი კონკრეტული საქმისადმი, მით უფრო მკაცრი განაჩენია მოსალოდნელი.⁶⁴

2018 წელს კლიმატის აქტივისტთა ჯგუფი შვეიცარიული ბანკის, Credit Suisse-ის, ლოზანის ფილიალში შეიჭრა, რათა გაეპროტესტებინათ ბანკის მიერ მთელ მსოფლიოში წარმოებული გარიგებები, როგორც გარემოსთვის საზიანო საქმიანობა. საქმე, კერძო საკუთრების ხელყოფის ბრალდებით, სასამართლოში მოხვდა. ლოზანის სასამართლოს დარბაზი უკანასკნელ ადგილამდე შევსებული იყო კლიმატის დაცვის აქტივისტებითა და მათი მომხრეებით, იქვე იმყოფებოდნენ პრესის წარმომადგენლები და აქტივისტების 13 ადვოკატი. დარბაზში სუფევდა ერთიანი განწყობა, რომელიც კლიმატის ცვლილების შესახებ იმ დროს საზოგადოებაში ძალზე აქტიური დებატებით და მომხდარი შემთხვევის ირგვლივ მედიების განცხადებებით იყო გაძლიერებული. ძნელი წარმოსადგენი არაა, რამხელა წნეხის ქვეშ იმყოფებოდა მოსამართლე ფილიპ კოლელუ, რომელმაც მრავალსაათიანი განხილვის შემდეგ თორმეტი ბრალდებული დარბაზშივე გაათავისუფლა.⁶⁵ ამ გადაწყვეტილებას იურისტების გაკვირვება და სერიოზული კრიტიკა

⁶⁰ იქვე, 248.

⁶¹ Justiz und Medien - Lehren aus dem Kachelmann-Prozess (deutschlandfunk.de) (წვდომა 01.08.2024).

⁶² Kepplinger, Zerback (სქოლიო 31), 9.

⁶³ იქვე, გვ. მე-15 და მომდევნო; იხ. ასევე Gerhardt, Die Richter und das Medienklima (სქოლიო 59), 248.

⁶⁴ Jon Bruschke, William E. Loges, Relationship Between Pretrial Publicity and Trial Outcomes in: Journal of Communication, Volume 49, December 1999, 104–120: <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1999.tb02819.x>. (წვდომა 01.08.2024).

⁶⁵ Daniel Gerny, Die Angst der Richter vor der öffentlichen Meinung – wie die politische Stimmung die Rechtsprechung beeinflusst, NZZ 05.02.2020:

მოჰყვა, თუმცა მას სწორედ მოსამართლის საზოგადოებრივი აზრისა და არსებული მოლოდინების მიმართ შიშით ხსნიდნენ. და მართლაც, საბოლოო ჯამში, ეს გადანყვეტილება მეორე და მესამე ინსტანციის სასამართლოებმა გააუქმეს და საქმე ბანკმა მოიგო.⁶⁶ ამ შემთხვევამ კიდევ ერთხელ ცხადყო არსებული პრობლემა და ისევ გააჩინა კითხვა, რამდენად ახდენს ზეგავლენას არსებული პოლიტიკური განწყობა მართლმსაჯულებაზე.

როგორც ვხედავთ, იმ არსებული – თუნდაც შედარებით მცირე – მასალებიდან, რომლებიც მედიასა და მართლმსაჯულებას შორის ურთიერთობას ეხება, ევროპული ქვეყნების გამოცდილება გვაჩვენებს, რომ სულ უფრო მეტად ისმის კრიტიკა მედიების მიმართ და ნუხილი იმის თაობაზე, რომ მედიები სულ უფრო მეტ ძალაუფლებას იძენენ საზოგადოებაში და ზეგავლენას ახდენენ მოსამართლეებზე. თუმცა, გერმანიის მაგალითზე, გამოკითხვების შედეგად დადგინდა, რომ მოსამართლეთა და პროკურორთა 64% შეეგუა მედიების მხრიდან არსებულ მუდმივ კრიტიკას⁶⁷. ეს უდავოდ პოზიტიური ფაქტორია, რადგან ამით იქმნება იმის წინაპირობა, რომ მოსამართლე აღარ აღიქვამს მწვავედ მის მიმართ გამოთქმულ კრიტიკას ან ფაქტების დამახინჯებულ აღწერას, და შეძლებს გაუძლოს საზოგადოებრივ წნეხს, შეინარჩუნოს თავისი შინაგანი დამოუკიდებლობა და მიიღოს ისეთი გადანყვეტილებები, რომლებიც, შესაძლებელია, არ იქნეს მოწონებული⁶⁸ არსებულ პოლიტიკურ ფონზე. იმავდროულად, ვაღიარებთ, რომ ეს საკმაოდ რთული ამოცანაა და მოსამართლის განსაკუთრებულ შინაგან სიძლიერეს მოითხოვს.

5. კომუნიკაცია სასამართლოსა და საზოგადოებას შორის

აშკარაა, რომ მედიების ზეწოლა მოსამართლეებსა და სასამართლო პროცესებზე იმატებს

მომავალშიც – როგორც რაოდენობრივად, ასევე ხარისხობრივად, და სულ უფრო რთული იქნება მოსამართლის მიერ საკუთარი დამოუკიდებლობის შენარჩუნება.⁶⁹ სწორედ ამიტომ არის ძალზე მნიშვნელოვანი, რომ მართლმსაჯულებამ კარგად გააცნობიეროს და გაიაზროს საჯაროობის ძალა და ზემოქმედება, რათა შეძლოს, მას საკუთარი დამოუკიდებლობა და პროფესიონალიზმი დაუპირისპიროს.

როგორც ჩანს, არსებული გამოცდილების და, პირველ რიგში, მედიასა და მართლმსაჯულებას შორის არსებული განსხვავებები, მათ მიზნებსა და მეთოდებში, მათ შორის დაპირისპირებას გარდაუვლად აქცევს. მიუხედავად ამისა, უნდა ვიფიქროთ გამოსავალზე და ამ მოცემულობის საუკეთესოდ გამოყენების შესაძლებლობებზე. იქნებ შესაძლებელია, მედიებს „დავასწროთ“ მათ მიერ კონკრეტულ სასამართლო საქმეებთან დაკავშირებული მოვლენების ინტერპრეტაციაში, ობიექტური, არგუმენტირებული ინფორმაციის მიწოდებით, და – რაც უაღრესად მნიშვნელოვანია საქართველოს შემთხვევაში – ასევე სასამართლო სისტემის შიგნით მიმდინარე პროცესებთან დაკავშირებით?

5.1 გადანყვეტილებების „თარგმნა“ საზოგადოებისთვის

თუ კომუნიკაცია მედიასა და სასამართლოს შორის გარდაუვალია, და თუ გვინდა, გავლენა მოვახდინოთ სასამართლოს შესახებ საზოგადოებაში შექმნილ წარმოდგენაზე, მაშინ აშკარაა, რომ – ზემოთ მოყვანილი გამოცდილებებიდან და მოსაზრებებიდან გამომდინარე – უნდა მოხდეს აქამდე არსებული კომუნიკაციის ფორმების სიღრმისეული გადახედვა და ახლებურად ჩამოყალიბება. საჯარო კომუნიკაციისას მართლმსაჯულების მთავარი ამოცანა უნდა იყოს, საკუთარი საქმიანობისადმი საზოგადოებაში

<https://www.nzz.ch/schweiz/die-angst-der-richter-vor-der-oeffentlichen-meinung-wie-der-mediale-druck-die-rechtsprechung-beeinflusst-ld.1537591>. (წვდომა 01.08.2024).

⁶⁶ Urteil des Bundesgerichts - Credit Suisse setzt sich gegen Klimaaktivisten durch | Tages-Anzeiger (tagesanzeiger.ch). (წვდომა 01.08.2024).

⁶⁷ *Kepplinger, Zerbak*, 13.

⁶⁸ *Schmitt* (სქოლიო 4), 221.

⁶⁹ *Volker Boehme-Neßler*, Die Medien als Richter? Vocer-Blog, 2012: <https://www.vocer.org/die-medien-als-richter/>. (წვდომა 01.08.2024).

ნდობა, გაგება და მიმღებლობა მოიპოვოს – ანუ საკუთარი მოღვაწეობა უფრო გასაგები გახადოს საზოგადოებისთვის და თავიდან აიცილოს ნეგატიური ან არასწორი წარმოდგენების შექმნა.⁷⁰ ეს ეხება განსაკუთრებით მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესისა და მნიშვნელობის მქონე სასამართლო გადაწყვეტილებებს: როგორც ნესი, ასეთ გადაწყვეტილებებს რთული სამართლებრივი არგუმენტაცია უდევს საფუძვლად, და ამიტომ ისინი არაიურიდიულ საზოგადოებას გასაგები ენით ჩამოყალიბებული უნდა მიეწოდოს,⁷¹ და თანაც, მისთვის განმარტებული უნდა იყოს გადაწყვეტილების მიღების მოტივები და შესაძლო შედეგები. რასაკვირველია, ამას მოსამართლისათვისაც დიდი მნიშვნელობა აქვს: მოსამართლეს ხომ „მხოლოდ ადამიანია“, და მას ურჩევნია, რომ მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება გაგებულ და მიღებულ იქნეს საზოგადოებაში, რა თქმა უნდა, მასაც უხარია ქება და აღიარება, და მასაც გააჩნია, როგორც ნებისმიერ ადამიანს, პატივმოყვარეობა. ასევე, მედიებიც დაინტერესებული უნდა იყვნენ კვალიფიციური და დასაბუთებული ინფორმაციის მიწოდების შედეგად საზოგადოებაში მათ მიმართ ნდობის გაზრდით, რაც, საბოლოო ჯამში, მათთვის ეკონომიკურადაც გამართლებული იქნება.

5.2 სასამართლოს პრესსამსახური

ხმის მიწოდება საზოგადოებისთვის და მისთვის მართლმსაჯულების საქმიანობის „თარგმნა“ ისევ მედიების საშუალებით უნდა მოხდეს, რაც იმას ნიშნავს, რომ სასამართლოსა და მედიებს შორის კონსტრუქციული, ეფექტიანი და

ურთიერთპატივისცემაზე აგებული თანამშრომლობა უნდა აენციოს. ამის გარდაუვალ საჭიროებას ევროპის წამყვანი ქვეყნების მართლმსაჯულების წარმომადგენლებიც ხაზს უსვამენ. გერმანელი მოსამართლე, ბრემენის მიწის უმაღლესი სასამართლოს და მოსამართლეთა გაერთიანების თავმჯდომარე ვოლფგანგ არენჰოველი გერმანული სამართლის პოლიტიკის ჟურნალში დაბეჭდილ ერთ-ერთ სტატიაში, რომლის სახელწოდებაცაა „სასამართლო გადაწყვეტილებების, მოსამართლეებისა და პროკურორების მიმართ უსაგნო და დამამცირებელი კრიტიკა სულ უფრო მატულობს“⁷² ამბობს, რომ მუდმივი, კარგი თანამშრომლობა ჟურნალისტებთან სასამართლოს ფუნქციონირების განუყოფელი ნაწილი უნდა იყოს.⁷³ იგი ასევე თვლის, რომ მნიშვნელოვანი სასამართლო გადაწყვეტილებები საზოგადოებაში მომზადებულ უნდა იქნენ, რომ მოქალაქეებს უნდა ავუხსნათ, რატომ ვიღებთ ამა თუ იმ გადაწყვეტილებას გარკვეულ საკითხებზე, და რა მნიშვნელობა აქვს ამ გადაწყვეტილებებს სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის.⁷⁴

ვინ უნდა ითავოს კომუნიკაციის ეს ფუნქცია სასამართლოსა და საზოგადოებას შორის მართლმსაჯულების მხრიდან?

არსებობს მოსაზრებები იმის თაობაზე, რომ აუცილებელია სასამართლოსთან მიმაგრებული ჟურნალისტების სპეციფიკური გადამზადება, მათზე რედაქციების მხრიდან პოლიტიკური ან ეკონომიკური მოტივებით ზეგავლენის მოხდენისგან დაცვის უზრუნველყოფა.⁷⁵ საუბარია ასევე სადავო ან განზრახ არასწორი ინფორმაციების მოწოდებისას მკითხველების, მსმენელების ან სხვა დაინტერესებული პირების მიერ შესაბამისი პუბლიკაციის გაპროტესტების შე-

⁷⁰ *Eliane Welte*, *Strafjustiz vs. Medien und Öffentlichkeit - zwei Akteure mit gegensätzlichen Interessen*, in: *Die juristische Open-Access Zeitschrift*, 2017: Anzeige von Strafjustiz vs. Medien und Öffentlichkeit – zwei Akteure mit gegensätzlichen Interessen | sui generis (sui-generis.ch). (წვდომა 01.08.2024).

⁷¹ *Schmitt* (სქოლიო 4), 221.

⁷² *Wolfgang Arenhövel*, *Unsachliche, herabsetzende Kritik an Urteilen, Richtern und Staatsanwälten nimmt zu. Aber die Justiz kommt in den Medien besser weg als die Politik*, in: *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 37. Jahrg., Heft 2, 2004.

⁷³ იქვე, 62.

⁷⁴ *Wolfgang Arenhövel*, *Wichtige Urteile sollten in der Öffentlichkeit vorbereitet werden - Die Kommunikation der Justiz mit den Medien ist besser geworden, aber noch nicht gut*, in: *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 38. Jahrg., Heft 2, 2005, 69.

⁷⁵ *Ina Hunecke*, *Cui bono? Gerichtsberichterstattung und ihre Auswirkungen. Litigation PR und Schlagzeilenjournalismus als Gefahr für den Rechtsstaat?* In: *Neue Kriminalpolitik*, 2011, Vol. 23, No. 3 (2011), 96.

საძლებლობის გამარტივებაზე, მედიების მიმართ სანქციების შემოღებაზე მრავალჯერადი დარღვევის შემთხვევაში – ანუ მედიებზე კონტროლის გაძლიერებაზე და ა. შ.

თუმცა ყველაზე ეფექტურად ითვლება ჰოლანდიაში არსებული მოდელი, სადაც ყოველ სასამართლოს ჰყავს თავისი პრესსპიკერი, რომელიც თავად მოსამართლეა, და მასთან ერთად მუშაობს პროფესიონალური განათლების მქონე კომუნიკაციის სპეციალისტი.⁷⁶ მათი მჭიდრო თანამშრომლობით ხდება კომუნიკაცია საზოგადოებასთან და კონკრეტულ მედიებთან, რაც განაპირობებს საგნობრივად დასაბუთებულ და გასაგებად ჩამოყალიბებული ინფორმაციების გასაჯაროებას მნიშვნელოვანი სასამართლო საქმეებისა და, ზოგადად, სასამართლო სისტემის ირგვლივ.

როგორც ვნახეთ, ევროპის განვითარებული ქვეყნების მასშტაბითაც კი მოსამართლის გამოხატვის თავისუფლების, სასამართლოს და მედიების ურთიერთობის საკითხები საკმაოდ რთულ და პრობლემატურ სფეროებს წარმოადგენენ. შესაბამისად, გასაკვირი არაა, რომ საქართველოში, ქვეყანაში, რომელიც ჯერ კიდევ დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების პატივისცემით განმსჭვალული საზოგადოების აშენების გზაზეა, ეს საკითხები კიდევ უფრო დიდ გამოწვევას წარმოადგენს.

სასამართლოსადმი საზოგადოების მხრიდან ნდობის ჩამოყალიბება რთული პროცესია, მისი დანგრევა კი ძალზე ადვილია. იქნებ მართლმსაჯულებასა და მედიებს შორის სწორი, გააზრებული კომუნიკაციის სისტემის არსებობა საქართველოში აგვაცილებდა თავიდან, მაგ., რუსეთის 2-ის საქმის მოსამართლეების, განსაკუთრებით პირველი ინსტანციის მოსამართლის რეპუტაციის შელახვას და მის – როგორც შემდგომში სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებით დადგინდა – სრულიად უსამართლოდ საჯაროდ გალანძღვას ყველა სახის მედიაში?⁷⁷ ან

იქნებ ამ პრინციპებზე დაფუძნებული კვალიფიციური, არგუმენტირებული კომუნიკაცია საზოგადოებასა და მედიასთან უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებად კონკრეტული კანდიდატების არჩევასთან დაკავშირებით უფრო დადებით შედეგებს გამოიღებდა და არ მიგვიყვანდა იმ მოცემულობამდე, რომ დღესაც მოსამართლეთა ვაკანტური ადგილები ჯერ კიდევ დიდწილად არაა შევსებული⁷⁸, რაც მოქმედი მოსამართლეების, ქრონიკულად გადატვირთვის პირობებში, საქმეების განხილვის გაჭიანურებას იწვევს?

დასკვნა

მართლმსაჯულება საზოგადოების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ბურჯია, მას ჰაერივით ესაჭიროება აღიარება და საზოგადოების ნდობა („Justice should not only be done, but should ... be seen to be done“). მოსამართლეს გააჩნია გამოხატვის უფლება, ამ უფლების გამოყენებისას იგი შეზღუდულია სასამართლოს რეპუტაციისადმი ზიანის მიყენებისა და საკუთარი დამოუკიდებლობის მიმართ შესაძლო ეჭვების გაჩენის გამო. მოსამართლის და, ზოგადად, სასამართლო სისტემის მიზანი უნდა იყოს, საზოგადოებამდე მიიტანოს გადაწყვეტილებების მიღების მოტივები და გააძლიეროს ნდობა სასამართლოს მიმართ. ამ მიზნის მისაღწევად საზოგადოებრივი განვითარების დინამიკისა და მასობრივი კომუნიკაციის გამარტივებისა და აჩქარების გათვალისწინებით ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იქნებოდა მართლმსაჯულების მხრიდან მედიასთან, რომელიც სულ უფრო მეტად განაპირობებს საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებას და მის მართვას, ახლებური, კონსტრუქციული ურთიერთობის დამყარება და მისთვის, როგორც სასამართლოსა და საზოგადოებას შორის „შუამავლისათვის“, ობიექტური და დასაბუთებული ინფორმაციის მიწოდება სასამართლო სისტემაში არსებულ პროცესებთან დაკავშირე-

⁷⁶ Justiz und Medien - Lehren aus dem Kachelmann-Prozess (deutschlandfunk.de) (წვდომა 01.08.2024).

⁷⁷ ლია შატბერაშვილი, კობა ყალიჩავა, სასამართლოს დამოუკიდებლობის ძირითადი ასპექტები ევროინტეგრაციის კონტექსტში: შედარებითი ანალიზი: საჯარო სამართლის ჟურნალი, თსუ, 1/2023, 135-ე და მომდევნო

გვერდები. https://journalofpubliclaw.tsu.ge/img/sajaro-samartlis-Jurnali_1-2023.pdf (წვდომა 01.08.2024).

⁷⁸ <https://courtwatch.ge/articles/vakanturiadgilebisasamartloshi/#1> (წვდომა 01.03.2024).

ბით. ეს კომუნიკაცია, სასამართლოსადმი ნდობის გაძლიერების გარდა, ასევე შესაძლებლობას მისცემდა მართლმსაჯულებას, გამოიყენოს

მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებები ეროვნული სამართლისა და კანონის უზენაესობის პრინციპების აღქმისა და აღიარებისთვის.